

**PROBLEMELE PERIODIZĂRII ISTORICE A
MUZICII PENTRU PIAN DIN REPUBLICA MOLDOVA**THE PROBLEMS OF HISTORICAL PERIODIZATION
OF THE PIANO MUSIC FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVAПРОБЛЕМЫ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПЕРИОДИЗАЦИИ
ФОРТЕПИАННОЙ МУЗЫКИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА**INNA HATIPOVA,**conferențiar universitar, doctor în studiul artelor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

În articol sunt analizate problemele periodizării istorice a muzicii autohtone pentru pian de pe poziții contemporane pentru a aprecia valoarea artistică a lucrărilor pentru pian create de compozitorii din Republica Moldova și a determina contribuția autorilor în dezvoltarea istorică a artei pianistice. În centrul atenției sunt legitățile obiective ale dezvoltării istorice a creației pentru pian semnate de compozitorii autohtoni și principalele tendințe în formarea acesteia.

Cuvinte-cheie: învățământ muzical, repertoriu concertistic, miniaturi pianistice, stil componistic

In the present article the author analyzes the problems of historical periodization of the autochthonous works for piano from a modern perspective in order to appreciate the artistic value of the works for piano created by the composers of the Republic of Moldova and to determine the contribution of the authors to the historical development of pianistic art. The objective lawfulness of the historical development of the autochthonous composers' works for piano and the main trends in the formation of these works are in the spotlight.

Keywords: musical education, concert repertoire, miniatures for piano, composition style

Arta pianistică ocupă un loc aparte în cultura muzicală contemporană din Republica Moldova, ceea ce se explică prin posibilitățile universale și diversitatea funcțiilor pianului. Pianul este nu doar un instrument solistic, dar, de asemenea, intră în componența diferitor grupuri: ansambluri camerale, orchestre simfonice și de estradă. Partida pianului de multe ori reprezintă un acompaniament muzical în lucrările vocale, corale și instrumentale. Pianul este un instrument indispensabil în colectivele de dans pentru amatori și profesioniști, în repetițiile formațiilor corale și la lecțiile cu cântăreții de operă. În cele din urmă, pianul este utilizat pe scară largă în procesul didactic la școlile, liceele, colegiile și academiile de muzică; acest instrument ajută elevii de la toate specialitățile în studierea disciplinelor muzical-teoretice și istorice, pentru dezvoltarea la ei a gândirii armonice și polifonice, a unui orizont larg de cunoștințe muzicale, pentru a face cunoștință cu muzica nouă. Toate acestea evidențiază rolul conducător al pianului în sistemul de învățământ muzical, în creația componistică și viața concertistică a Republicii Moldova.

Mulți reprezentanți ai tradiției interpretative pianistice din Republica Moldova, cum ar fi M. Zelțer, A. Bondureanski, O. Maizenberg, S. Covalenco, R. Șeinfeld, A. Palei, au devenit celebri pianiști concertanți, câștigând aprecierea publicului din țară și de peste hotare. Despre importanța deosebită și interesul sporit pentru pian mărturisesc numeroase concursuri ale tinerilor pianiști, care au avut loc în diferite orașe ale Moldovei. Concursuri naționale și internaționale pentru tinerii pianiști se organizează la Chișinău (de exemplu, Concursul *E. Coca*).

Procesul de pregătire a pianiștilor profesioniști din țara noastră este acum realizat în instituțiile de învățământ muzical mediu (Liceele de muzică „C. Porumbescu” și „S. Rahmaninov”, Colegiul de muzică „Șt. Neaga”) și superior (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice).

Printre profesorii de vază, care au adus un aport semnificativ în dezvoltarea interpretării pianistice din Republica Moldova, trebuie numiți Iu. Guz, A. Stadnițaia, A. Socovnin, T. Voițehovscaia, E. Revzo, G. Strahilevici, E. Zac, V. Levinzon, L. Vaverco, V. Secikin, S. Covalenco și mulți alții. În activitatea lor didactică, ei tindeau la redarea unei intonații expresive a instrumentului și a libertății pianului, la formarea unei tehnici impecabile și la realizarea unei forme muzicale clare. Ei întotdeauna își puneau sarcina să educe la elevi bunul gust, imaginația artistică, să dezvolte inițiativa creatoare.

Rolul important al interpretării pianistice și succesele pedagogiei pianistice în Republica Moldova se datorează interesului special cu care compozitorii autohtoni s-au adresat la muzica pentru pian.

Primele lucrări pentru pian pe teritoriul actualei Republici Moldova au fost scrise deja în anii 20–30 ai secolului XX de L. Gurov și Șt. Neaga. Amintim printre ele *Două preludii*, *Trei piese*, *Sonata* pentru pian de L. Gurov, *Sonata* și *Suita franceză* pentru pian de Șt. Neaga. În timpul celui de-al doilea război mondial au apărut, de asemenea, câteva compoziții pentru pian. Cele mai reușite au fost piesele lui Șt. Neaga *Parafrază*, *Două nocturne*, *Dans*, *Basarabeasca*, *Oleandra*.

După 1945 cercul de autori care au scris muzica pentru pian s-a lărgit, fiind prezentat de V. Zagorschi, L. Gurov, V. Masiucov, S. Lobel, D. Fedov, G. Bogaciov. Printre cele mai importante opusuri numim *Două piese* de Șt. Neaga, *Zece piese* de V. Zagorschi, *Preludiu*, *Două rondouri* și *Sonata* de S. Lobel, *Suita* de D. Fedov.

În anii 1950, numărul de lucrări pianistice ale autorilor din Republica Moldova a crescut. Principalul loc printre ele îl ocupă miniaturile și variațiunile. Menționăm, spre exemplu, *Umoresca* de A. Mulear, *Corul* de S. Lungul, *Ostropățul* și *Dansul moldovenesc* de Șt. Neaga, șapte culegeri de piese ale lui S. Lobel, *Hora*, *Bătuta* și *Umoresca* de D. Fedov. La genul de variațiuni s-au adresat P. Rivilis, Gh. Neaga, S. Lungul, Z. Tkaci. Toate aceste opusuri se caracterizează prin concepte optimiste, caracterul luminos al muzicii, sprijinul pe mijloacele de expresie muzicală tipice folclorului moldovenesc.

În anii 1960 muzica pentru pian din Moldova capătă aceleași caracteristici, care au fost observate și în alte genuri ale creației componistice din republică: limbajul muzical se complică, devine vizibilă tendința spre intelectualizarea conținutului, spre reînnoirea genurilor tradiționale. Calități similare au apărut în piesele lui O. Tarasenco, *Suita* de T. Tarasenco, *Suita orientală* de G. Bogaciov, *Preludiile* de P. Rusu, *Scherzo* de S. Șapiro, *Burlesca* și *Novela* de V. Zagorschi, *Poemul* de S. Lungul, *Suita pentru copii* de Z. Tkaci. După cum remarcă E. Kletinici, creația unuia dintre corifeii școlii componistice naționale V. Zagorschi din anii 1960 se distinge prin „tendința spre muzica programatică, obiectivitatea emoțiilor, interesul sporit pentru folclorul muzical moldovenesc, însușit în tradițiile clasice rusești” [1, p. 128]. Anii 70–80 ai secolului XX au fost cele mai productive pentru muzica de pian din Moldova. Împreună cu maestrul recunoscut, cum ar fi S. Lungul, Z. Tkaci, Gh. Neaga, S. Lobel, V. Rotaru, în acest domeniu s-au manifestat autori relativ tineri, precum B. Dubosarschi, G. Cuzmina, Gh. Mustea.

Se remarcă o diversitate în alegerea genurilor. Pe lângă un număr impunător de miniaturi pentru pian apar mai multe sonate și suite. Autorii sonatelor pentru pian sunt T. Tarasenco, A. Sokireanski, P. Rusu, Gh. Neaga, B. Dubosarschi, A. Mulear, I. Macovei, V. Ciolac, S. Buzilă, V. Verhola, S. Lobel. La genul de suită se adresează L. Gurov (*Suita pentru copii*), A. Luxemburg (*Acuarele*), T. Chiriac (*Suita*), S. Lungul (*Măști*), Gh. Mustea (*Suita*).

În ultimele două decenii ale secolului XX au fost scrise o mulțime de compoziții muzicale pentru pian, diverse după caracter: *Sârba și Brâulețul* de E. Mamot, *Invitație la dans* de V. Bitkin, *Hora* de S. Lungul, *Mărțișor* de I. Macovei, *Cântecul ciocârliei* de G. Cuzmina, *Scherzo și Tocata* de V. Ciolac, *Zâna viselor și Răzășească* de V. Beleaev, *Improvizatie în stil popular și Cinci novelete pe o temă* de V. Rotaru, *Din vremuri vechi, Capriccio și Natura statică cu flori, melodii și armonii* de Gh. Ciobanu.

Această trecere în revistă permite de a afirma că creația pentru pian a compozitorilor din Republica Moldova este foarte diversă, fiind reprezentată printr-o paletă bogată de genuri, inclusiv piese, ciclurile de piese, compoziții monopartite de proporții, sonate și concerte.

Create în diferite perioade istorice, lucrările pianistice ale autorilor autohtoni reflectă diverse direcții stilistice, tehnici ale scriiturii componistice, tipuri de orientare folclorică, precum și varietăți ale facturii pianistice. Determinarea principalelor etape istorice în dezvoltarea muzicii pentru pian a Republicii Moldova și caracteristicile lor ne permit să înțelegem legile de dezvoltare a artei muzicale naționale. Să notăm că problemele periodizării istorice a muzicii pianistice create de compozitorii autohtoni sunt analizate, de asemenea, în tezele de doctorat ale E. Gupalova [2] și R. Roman [3].

Periodizarea istorică este determinată de factori obiectivi de natură socio-politică și economică și de momente subiective, legate de activitatea unor autori concreți.

Reieșind din cele menționate mai sus, remarcăm că în dezvoltarea muzicii pentru pian a compozitorilor din Republica Moldova se evidențiază trei etape: anii 1930–1950, 1960–1970, din 1980 până în prezent. Etapa inițială este asociată cu primele experiențe de lucrări pentru pian în diferite genuri, care vizează canoanele existente în muzica universală. A doua perioadă a fost marcată de creșterea activității componistice, apariția unui număr mare de nume noi, crearea unei cantități semnificative de piese pentru pian, în care sfera mijloacelor de expresie se lărgeste, limbajul muzical este îmbogățit considerabil. O particularitate a perioadei a treia devine reducerea activității componistice și aprofundarea tendinței spre individualizare conceptelor artistice, apariția mai multor tehnici moderne de compoziție.

Piese pentru pian ale autorilor autohtoni poartă amprenta trăsăturilor stilistice și genuistice ale timpului său, reflectă cele mai importante repere ale evoluției istorice a artei muzicale din perioada istorică examinată. Timpul scrierii s-a reflectat mai întâi de toate în limbajul muzical al pieselor pentru pian, în alegerea de către compozitori a mijloacelor de expresie artistică.

Lucrările pentru pian, scrise de către compozitorii din Republica Moldova în anii 1930–1950, au indicat o linie principială, care devine magistrală pentru literatura pianistică națională din următoarele decenii, determinând trăsăturile specifice ale miniaturi lirice naționale. Este vorba despre o unitate organică a formei muzicale clasice, bazată pe diferite tipuri de factură pianistică cristalizată în muzica europeană, pe de o parte, și, pe de altă parte, a unui tematism muzical național specific, reflectând caracteristicile modale, ritmice și genuistice ale folclorului național vocal și instrumental.

Lucrările pianistice, create de compozitorii din Moldova în anii 1930–1950, au un șir de trăsături comune în ceea ce privește atât conținutul muzicii, cât și mijloacele limbajului muzical. Aceste opusuri se caracterizează prin percepție optimistă, imagini viguroase, energice, de multe ori asociate cu dansurile populare. Dramaturgia neconflictuală dictează adresarea predominantă la forme compoziționale constitutive (simple sau complexe). Dominația tempourilor rapide, structurilor metroritmice și tematice simple, simetrice contribuie ca aceste lucrări să fie ușor de

perceput. Factura pianistică este stabilită de caracteristicile genuistice ale tematismului; factura omofono-armonică determină funcțiile respective ale elementelor țesutului muzical.

Piese de pian ale compozitorilor din Republica Moldova din anii 1960–1970 sunt mai numeroase în comparație cu lucrările din deceniile anterioare. Cu toate acestea, ele se caracterizează printr-un nou nivel de gândire componistică a autorilor autohtoni. În primul rând aceasta se referă la individualizarea ideilor artistice. Compozitorii în lucrările sale de multe ori renunță la imaginile lirice în favoarea unor concepte generalizatoare folclorice. Poziția autorului asimilează și subordonează mijloacele de expresie muzicală tipice pentru creația populară. Limbajul muzical al lucrărilor pentru pian este mai modern, ceea ce reflectă cunoașterea de către compozitorii autohtoni a realizărilor muzicienilor din alte republici ale fostei Uniuni Sovietice și din străinătate.

Apariția lucrărilor pentru pian create de compozitorii din Republica Moldova în anii 1960–1970 a fost stimulată de creșterea măiestriei interpretative a tinerilor pianiști din republică, participarea intensă a lor la concursuri naționale și internaționale. Posibilitatea de a prezenta muzica pianistică națională la nivel internațional, de a o interpreta la concursurile din alte țări a stimulat atenția compozitorilor pentru acest gen.

Compozitori nu se limitează la mijloacele tradiționale ale major-minorului, utilizând forme mai complexe ale organizării modal-tonale. Verticala armonică se complică prin disonanțe, are loc refuzul de la structura terțară a acordurilor. Factura pianistică în lucrările din această perioadă este destul de variată, adesea se utilizează diverse combinații individualizate de tip omofono-armonic și imitativ-polifonic, care necesită utilizarea diferitor tipuri ale tehnicii pianistice în realizarea ideilor interpretative. În lucrările de pian din anii 1960–1970 conținutul ideatic-emoțional devine mai divers, structura scriiturii pianistice este mai complicată, limbajul componistic al autorilor fiind mai expresiv. Amintim aici piesele pentru pian ale lui Gh. Neaga, S. Lungul, P. Rusu, Gh. Mustea.

O parte semnificativă a creațiilor de la sfârșitul sec. XX – începutul sec. XXI se deosebesc prin utilizarea diferitelor tipuri de tehnici ale compoziției moderne, actualizarea genurilor tradiționale (miniaturile de A. Luxenburg, V. Beleaev, Gh. Ciobanu, V. Burlea, S. Pîslari). Un număr mic de lucrări pentru pian, create în sec. XX sub influența momentelor de natură socio-politică, confirmă clar tendința autorilor spre individualizarea conceptelor artistice, spre găsirea căilor proprii în artă. E. Mironenco scrie despre *Natura statică cu flori, melodii și armonii* de Gh. Ciobanu: „Această lucrare muzicală se deosebește printr-o scriitură componistică contemporană. Conține numeroase aluzii la romantismul, postromantismul și impresionismul muzical. Acestea sunt reproduse fin prin mijloacele limbajului muzical, tipic pentru arta din ultimele decenii ale secolului XX” [4, p. 5].

Astfel, linia generală a dezvoltării istorice, caracteristică pentru muzica de pian a Moldovei și reflectată în tendința de dezvoltare a creației componistice profesionale în general, poate fi definită ca mișcarea de la general la particular, de la tipic la individual.

Referințe bibliografice

1. КЛЕТНИЧ, Е. *Композиторы Советской Молдавии*. Кишинёв: Литература артистикэ, 1987.
2. ГУПАЛОВА, Е. *Отечественный пианистический репертуар в Республике Молдова*: автореф. дис. ... д-ра искусствоведения. Кишинев, 2008.
3. ROMAN, R. *Miniatura pentru pian în creația compozitorilor din Republica Moldova*: autoref. tz. doct. în studiul artelor. Chișinău, 2008.
4. CIOBANU, Gh. *Piese pentru pian*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2004.